

ETT LUGNT MEN HÖGVIKTIGT VAL

OM ÅRETS valstrid i intensitet och spänning inte kommer att mäta sig med 1948 års, kan man tryggt påstå att bondeförbundet är orsaken härtill. För fyra år sedan var striden så jämn, att utgången var oviss in i det sista — ja, ännu sent på sammanräkningsnatten uppgav en stor borgerlig tidning i Stockholm i sin första upplaga, att de borgerliga återerövrade majoriteten och att kanslihusets portar stodo öppna för den förmente segraren, professor Ohlin. Den gången gällde det den socialdemokratiska regeringens vara eller icke vara. Den räddade dock livhanken, om än med ett nödrop.

Efter 1948 arbetade de borgerliga partiledarna — som alla voro relativt nya i politiken och därför lätt och utan personliga motsättningar kunde samarbeta med varandra — efter den linjen, att de skulle försöka få ett avgörande till stånd 1952, då den minsta socialdemokratiska motgång borde vara tillräcklig för att restaurera balansen i svensk politik mellan borgerliga och socialdemokrater. Det visade sig emellertid att bondeförbundet — trots att partiet enhälligt avvisade exc. Erlanders koalitionsförslag omedelbart efter 1948 års val — hade en så het längtan efter delaktighet i makten att det föll till föga, när statsministern sommaren 1951 förnyade sin offert och nu uppenbarligen samtidigt utlovade en valreform, som skulle hålla bondeförbundet skadeslöst för följderna av att partiet inte längre kunde delta i teknisk samverkan med övriga borgerliga partier. Att bondeförbundet så plötsligt kastade om rodret kom egentligen som en blixtnedslag från klar himmel; inte ens bemärkta socialdemokratiska riksdagsledamöter, som 1945 pockade på att socialdemokraterna skulle regera ensamma och då voro med att driva t. o. m. hr Bramstorp ut ur örtagården, anade att de nästa dag skulle vara lierade med bondeförbundarna. Lika förbryllade stodo de borgerliga ledarna.

I likhet med det gamla lantmannapartiets ledare värderar det nutida bondeförbundet makten högre än idéer. I motsats till Carl

ETT LUGNT MEN HÖGVIKTIGT VAL

OM ÅRETS valstrid i intensitet och spänning inte kommer att mäta sig med 1948 års, kan man tryggt påstå att bondeförbundet är orsaken härtill. För fyra år sedan var striden så jämn, att utgången var oviss in i det sista — ja, ännu sent på sammanräkningsnatten uppgav en stor borgerlig tidning i Stockholm i sin första upplaga, att de borgerliga återerövrade majoriteten och att kanslihusets portar stodo öppna för den förmente segraren, professor Ohlin. Den gången gällde det den socialdemokratiska regeringens vara eller icke vara. Den räddade dock livhanken, om än med ett nödrop.

Efter 1948 arbetade de borgerliga partiledarna — som alla voro relativt nya i politiken och därför lätt och utan personliga motsättningar kunde samarbeta med varandra — efter den linjen, att de skulle försöka få ett avgörande till stånd 1952, då den minsta socialdemokratiska motgång borde vara tillräcklig för att restaurera balansen i svensk politik mellan borgerliga och socialdemokrater. Det visade sig emellertid att bondeförbundet — trots att partiet enhälligt avvisade exc. Erlanders koalitionsförslag omedelbart efter 1948 års val — hade en så het längtan efter delaktighet i makten att det föll till föga, när statsministern sommaren 1951 förnyade sin offert och nu uppenbarligen samtidigt utlovade en valreform, som skulle hålla bondeförbundet skadeslöst för följderna av att partiet inte längre kunde delta i teknisk samverkan med övriga borgerliga partier. Att bondeförbundet så plötsligt kastade om rodet kom egentligen som en blix från klar himmel; inte ens bemärkta socialdemokratiska riksdagsledamöter, som 1945 pockade på att socialdemokraterna skulle regera ensamma och då voro med att driva t. o. m. hr Bramstorp ut ur örtagården, anade att de nästa dag skulle vara lierade med bondeförbundarna. Lika förbryllade stodo de borgerliga ledarna.

I likhet med det gamla lantmannapartiets ledare värderar det nutida bondeförbundet makten högre än idéer. I motsats till Carl

Ifvarsson vill det dock inte stanna utanför konseljdörren utan hyllar hr Bramstorps »med-på-ett-hörn-parlamentarism». I förevarande läge har bondeförbundet emellertid åtminstone i så måtto fört en kortsiktig politik, som det genom sin regeringssamverkan ej blott hjälpt till att konservera socialdemokraternas maktställning utan även därigenom minskat sina egna utsikter att efter ett socialdemokratiskt nederlag bli tungan på vågen i svensk politik, såsom på 30-talet. Vad bondeförbundarna nu kunna få av den stora koalitionsbrodern är ej ett utflöde av deras egen makt utan utmätes av nåd av socialdemokraterna allt efter dessas egna taktiska bevekelsegrunder.

Vilja bondeförbundet och socialdemokraterna fortsätta sin regeringssamverkan under de närmaste åren, kan årets val ej gärna korsa dessa planer. Det nya machiavellistiska valsystemet garanterar ju de bägge partierna enligt alla matematiska beräkningar — även regeringspartiernas egna! — en viss överrepresentation. Därtill kommer den stabilitet, som alltid karakteriserat den klassbundna svenska valmanskåren. För närvarande har regeringen ett sammanlagt underlag i andra kammaren av 142 mandat, och det vill mycket till, om regeringsblocket skulle förlora mer än 27 mandat. Därtill kommer att socialdemokraterna möjligen kunna samla upp en del röster från de kommunister, som inte längre vilja stödja rysspartiet sedan dess samröre med spionaffärerna uppdagats.

Känslan av att regeringen efter allt att döma kommer att sitta kvar efter valet, kommer antagligen att dämpa intresset för detta. Om man bortser från det andra världskrigets särskilda förhållanden är det faktiskt första gången efter 1905, som en regering känner sig säker i sadeln före ett andrakammarval — i allmänhet ha nämligen valen föranlett regeringsskiften ända fram t. o. m. 1936.

Det är väl detta som förklarar att väljarna hittills under sommaren i så förhållandevis ringa grad oroats av valet eller själva ej känt något av spänning inför detsamma. Det förefaller som om här i Sverige de dramatiska nomineringarna på Chicagokonventen tilldragit sig större intresse än den stundande inhemska kraftmätningen. Likväl är det troligt att stämningen stiger, när den moderna propagandans alla instrument börja spela upp. Så grundligt som människorna i vårt solfattiga land numera utnyttja somarsemestern blir det nog alltid i framtiden svårt att elda upp ett politiskt intresse förrän sommaren är över. Enligt guvernör

Stevensons yttrande vid en presskonferens några dagar efter nomineringen ha kanske också de svenska partierna ackumulerat energi under sommarvärmen och »get more aggressive all the time». Och det behövs nog inte mer än en och annan Molander- eller Johannissonaffär för att ångan snart skall vara uppe i det rätta trycket.

Även om höstvalet alltså rimligen ej kan förvandla regeringsmajoriteten till en minoritet har det dock en utomordentlig vikt, på lång sikt minst lika stor som för fyra år sedan. Det är detta som väljarna måste bibringas att förstå under valkampanjens återstående veckor. Man får aldrig tappa ur sikte att i det nuvarande labila läget varje liten förskjutning kan vara av betydelse. Partiledningarna, inte minst socialdemokraternas, ha med tiden blivit allt känsligare för vindriktningen vid ett val. Just genom att den nya valreformen kan förfuska och förvanska mandatfördelningen bli röstförändringarna desto betydelsefullare. Detta kan man utläsa blott genom att se på de sista årens politiska utveckling i vårt land. Socialdemokraternas tillbakagång efter 1940 års kulmen har framtingat deras försiktighet ifråga om socialisering och hastigt förmulnat arbetarrörelsens efterkrigsprogram, de berömda 27 Wigforss—Myrdalska punkterna.

Den väsentligaste uppgiften för väljarna är, kort sagt, att ytterligare framhäva, att det s. k. majoritetspartiet inte företräder något folkflertal. Den majoritet, som socialdemokraterna sedan 1942 haft i första kammaren, har inte längre någon klar legitimation från valmanskåren; vid 1946 års kommunala val erhöll partiet 46,6 och vid 1950 års procent av totalt avgivna röster. Till andra kammaren, där socialdemokraterna efter 1948 med sina 112 mandat av de 230 endast är ett minoritetsparti, fick partiet vid sista valet blott 46,1 procent av rösterna. Endast på grund av den ofullgångna d'Hondtska valmetoden har det stora regeringspartiet nått sin övermakt.

Det bör givetvis inskjutas att socialdemokraternas överrepresentation delvis beror på deras andel i kommunisternas ej fullt utnyttjade röstetal. De bägge arbetarpartierna tillsammans ha samlat en majoritet bland de röstande vid alla val sedan 1936. Vid de sex valen 1940—50 ha deras sammanlagda röstandel utgjort 57,3; 56,2; 56,9; 55,4; 52,4 och 53,5 respektive. Även om kurvan uppvisar små avvikelser är tendensen fullt tydlig: arbetarpartierna äro uppenbarligen på väg att förlora sin härskarställning i valmanskåren. Orsakerna härtill kunna både vara politiska och sam-

manhånga med de allbekanta sociala strukturförändringarna i väljarkåren med den relativa ansvällningen av mellangruppen som den viktigaste förskjutningen. Det stora målet för 1952 års val är att försöka bringa arbetarpartiernas röstandel under 50-procents-strecket. Vissa utsikter härtill borde finnas just i år, då kommunisterna omöjligen kunna vara något attraktivt parti för patriotiska arbetare och valdeltagandet på denna kant troligen nedgår. Sedan socialdemokraterna nu tyckas helt ha brutit med Moskvapartiet — dess röster i riksdagen ha dock många gånger kommit socialdemokraterna väl till pass — skulle det te sig egendomligt om de kände någon större tillfredsställelse, ifall deras maktställning även framgent skulle fotas på kommunistiska stöttor.

Väljarna borde veta att valstriden inte är en maktkamp i enklaste och vulgäraste mening. Det gäller här inte att eliminera samhällsgrupper från inflytandet över deras eget och landets öde. För denna tidskrift har under årtal strävandet varit att bygga upp en folkstyrelse med nytt innehåll, präglad av ett brett sakligt samarbete så långt sig göra låter utan diskriminering, av lojala partier. Den svenska arbetarklassen bör liksom andra sociala grupper ha sin andel i och bära sitt ansvar för den politiska utvecklingen. Den lyckliga formulering för en valstrids mål, som guvernör Stevenson gav på Chicagokonventet, passar även in på en svensk valstrid: målet är inte att utplåna motståndarepartier, utan valet bör i stället syfta till att »uppfostra och lyfta» folket. I nuvarande läge vore det till den svenska demokratiens bästa om ett på så lösa grunder vilande majoritetsväldet som det socialdemokratiska upphörde, och balansen mellan partier och åskådningar därigenom återställdes.

Alla sakliga skäl tala i denna riktning. Socialdemokraterna förtjäna inte ett nytt förtroendevotum. Deras ekonomiska politik har lett till en inflation, som har få motstycken i jämförbara länder. De ständiga, tidvis häftiga prisstegringarna ha skapat en allmän brist på tillit till den svenska statens finansiella styrka och ärlighet; de ha skövlat hundratusendens besparingar och allvarligt hotat folkets sparvilja. Socialdemokraternas regleringsiver har motverkat uppnåendet igen av samhällsekonomisk balans. Deras oklarhet ifråga om socialisering, som alltjämt står på programmet, kan inte stärka deras kredit. Mellan socialdemokratisk och borgerlig åskådning är det en utomordentligt stor skillnad. De borgerliga frukta statsingripanden mest därför att dessa äventyra

rättssäkerhet och medborgarfrihet och därför äro oförenliga med sant demokratiska samhällsideal. Socialdemokraternas och bondeförbundets skattepolitik måste brytas. Helt andra och kraftigare ansträngningar måste sättas in på att bringa ner skattebördan under den nivå, där den inte blir ett hinder för arbetsvilja, företagsamhet och produktivitet. Regeringspartiernas orätrådiga behandling av valmetoden är ytterligare ett starkt gravamen mot dem. Detta tillrättaläggande av valsystemet för egna partipolitiska syften är upprörande, oavsett om mandatvinsterna bli de kalkylerade eller ej. Socialdemokraternas och delvis bondeförbundets motvilja mot en utbyggnad av den svenska folkstyrelsen i sådan riktning, att folket genom referendum tillerkännes större inflytande, måste också vara en belastning för dem. Man frågar sig, vilka andra motiv än den krassa omsorgen om den egna makten som gjort socialdemokraterna så misstänksamma mot ett styrelsesätt, vilket är ägnat att höja folkets politiska fostran och djupare förankra dess självstyrelse. Slutligen: även om någon folkmajoritet ej vill eller är beredd att binda Sverige genom allians med andra nationer är det hög tid att den svenska utrikespolitiken ej längre bestämmes av »sacro egoismo» utan av de hänsyn till gemensamma ideella ansträngningar att bygga upp ett kollektivt säkerhetssystem, som nu överallt känneteckna en värld i fruktan.

De meningsskiljaktigheter, som kunna finnas rörande försvars-, social-, jordbruks- och skolfrågorna, röra sig främst på det praktiska planet och borde kunna bli problem av andra graden när medborgarna ha att välja bland partietiketter och särlistor.

Men de ovannämnda huvudfaktorerna — nämligen samhälls-ekonomisk balans, hänsyn till spararna och vad de bragt ihop, skattenedsättning, en rättvis valmetod, demokratiens utbyggnad genom folkomröstning, och utrikespolitikens hänsynstagande till det reella världsläget — äro de avgörande för högerens aktuella politik. De böra också vara de faktorer, som bli avgörande för den enskilde väljaren, som på valdagen har att fylla sin medborgerliga plikt.